

**Neuropsykiatriset pulmat – Toisella asteella ja yläkoulussa
ilmenevien opiskelun vaikeuksien tunnistaminen ja tukitoimien
suunnittelu**

Nina Kultti-Lavikainen ja Tytti Ropponen

Koulutuksen sisällöt

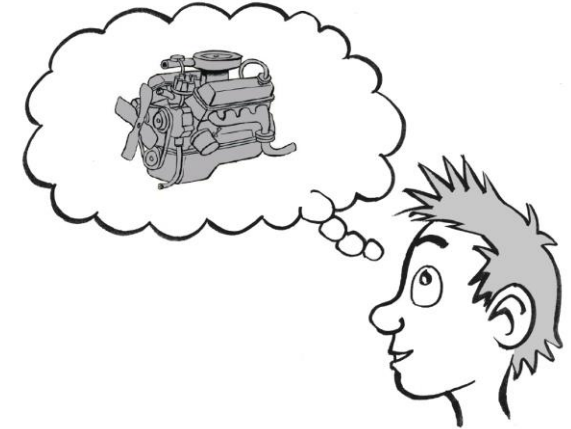
- Toiminnanohjaus ja sen vaiheet
- Toiminnanohjaukset vahvistaminen
- Luetun ymmärtäminen – kohti aktiivista lukutyyliä
- Luetun ymmärtämisen vahvistaminen
- Tarkkaavuuden säätely - Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD
- Autismikirjo
- Koulutukseen osallistuneiden kokeiluja

Toiminnanohjaus

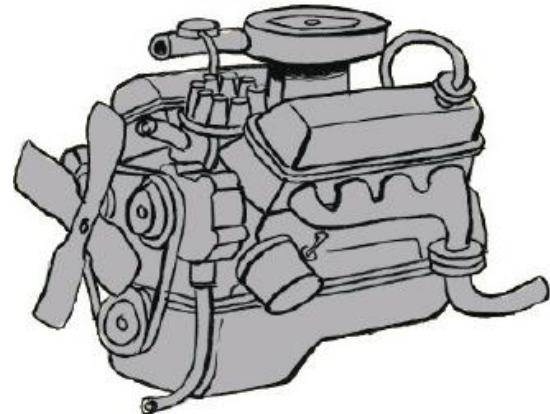
- Kognitiiviset kyvyt, jotka **ohjaavat, säätelevät ja koordinoivat** muita kognitiivisia toimintoja ja käyttäytymistä
- Kehitys alkaa syntymästä ja jatkuu aikuisuuteen saakka
- Muiden kognitiivisten taitojen kehitys (esim. kieli) heijastuu toiminnanohjaukseen
- Mahdollistaa tavoitteellisen ja suunnitelmallisen toiminnan, sekä auttaa yksilöä vastaamaan joustavasti muutoksiin
- Tarvitaan **koulussa** erityisesti uusissa ja ei-rutiininomaisissa tilanteissa, monivaiheisissa tehtävissä ja ongelmanratkaisussa (esim. matematiikan sanalliset tehtävät, essee-vastaukset, projektityöt, näytöt/harjoittelut)
- Aktiivinen **”ajatusmoottori”**

”Toimintaa, joka irtautuu välittömistä ärsykkeistä ja suuntautuu tulevaan, menneeseen tai suunnitelmalliseen toimintaan tässä ja nyt.”

Toiminnanohjaukset vaiheet

- Toiminnanohjauksen vaiheita koskevat teoriat vaihtelevat
- Toiminnanohjaus ongelmanratkaisutilanteessa:
  - **Ennakointi** – Mikä on tehtäväni? Ymmärrätkö?
  - **Suunnittelu** – Miten kannattaa tehdä?
  - **Toiminnan joustava toteutus** – Teen ajatuksella!
  - **Itse toiminnan arvioiminen suhteessa tavoitteeseen ja suunnitelmaan** – Tarkistan!

Toiminnanohjauksen vahvistaminen – Mitä tehdä kun ”ajatusmoottori ei käynnisty”?

- Opetetaan toiminnanohjauksen vaiheet eli ”**työkalut**”:
  - 1) Mietitään toiminnan päämäärä (”mikä on tehtäväni?”)
  - 2) Tehdään itselle toimintasuunnitelma (”miten kannattaa tehdä?”)
  - 3) Suoritetaan tehtävä (”teen ajatuksella suunnitelman mukaan!”)
  - 4) Arvioidaan toimintaa (”miten sujui? Tarkistan!”)
- Struktuuri, ennakoitavuus ja rakenne
  - Toistuvuus, rutiinit, selkeät ja pilkotut oppimistavoitteet/tehtävät, kuvat jäsentämään tilannetta tai tehtävää
  - Aikataulut (ohjaa opiskelijaa pyytämään oma-aloitteisesti apua)
  - Rakenne omassa toiminnassa (”työkalut”)
- Vuorovaikutus
  - **Ohjaava puhe**: jäsentää tehtävää, auttaa tehtävän pilkkomisessa, tarkkaavuuden suuntaamisessa ja ongelmanratkaisukeinojen löytämisessä
  - **Keskustelu**: auttaa vertailemaan eri ratkaisutapoja muiden kanssa
  - **Kielellistäminen**: auttaa jäsentämään omia ajatteluprosesseja, sisäisen puheen vahvistuminen keskeinen tavoite
  - **Mallinnus**: aikuinen mallittaa tekemällä tehtävän ja kertomalla ääneen omat toimintatapansa
  - **Ryhmän merkitys**: vertaistuki ja myönteisten ryhmäkokemusten saaminen

Luetun ymmärtäminen

- **Tehoton lukeminen**

- Ennen lukemaan ryhtymistä ja lukiessaan:
  - 1) Hänellä ei ole tavoitetta
  - 2) Hän ei seuraa omaa toimintaansa
  - 3) Ei tiedä onko ymmärtänyt lukemansa,
  - 4) Ei kertaakaan, ei pohdi,
  - 5) Ei kulje tekstissä edestakaisin,
  - 6) Ei kiinnitä huomiota outoihin sanoihin yms.

- **Taitava lukeminen**

- Ennen lukemaan ryhtymistä lukijalla on:
  - 1) Tavoite
  - 2) Tieto tekstin hyödyllisyydestä
  - 3) Tieto tavoitteen kannalta olennaisista asioista
  - 4) Lukusuunnitelma
- Lukiessaan hän:
  - 1) Tavoite mielessä huomioi eri osia eri tavalla
  - 2) Liikkuu tekstissä edestakaisin
  - 3) Ennakoi tulevaa tekstiä ja päivittää oletuksia
  - 4) Käyttää strategioita (mm. selvittää vieraan termin, alleviivaa, tekee muistiinpanoja)
  - 5) Eläytyy lukemaansa
  - 6) Tekee tulkintoja ja johtopäätöksiä

Luetun ymmärtämisen vahvistaminen – kohti aktiivista lukutyyliä

- **Ennakoiva pohdiskelu**

- Kappaleen yleissilmäys
- Otsikot
- Kuvat
- Tiivistelmä

- **Lukemisen aikana**

- Tekstin lukeminen (ymmärräkö kaikki sanat ja ydinasiat?)
- Osaanko selittää omin sanoin kursivoidun/lihavoidun?
- Pääasian löytäminen ja tiivistäminen
- Muistiinpanotekniikat (esim. kappaleen sivuun ydinsanat, kappaleen kaksi tärkeintä asiaa ranskalaisin viivoin, omin sanoin ja nuolet apuna, käsitekartta)

- **Loppusilmäily otsikoiden avulla**

- Mitä muistan tähän otsikkoon liittyvän?
- Muistanko ranskalaisten viivojen asiat?

Tarkkaavuuden säätely - Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD

- ADHD:n diagnostisten kriteeritien mukaan oireiden oltava: **hankalia, pitkäaikaisia, arjen toimintoihin heijastuvia ja useassa eri ympäristöissä esiintyviä**
- Aktiivisuuteen ja tarkkaavuuteen vaikuttavat ADHD:n lisäksi monet muutkin asiat kuten unen määrä ja erilaiset stressitekijät!
- **Käyttäytymisodotukset:** Tietävätkö nuoret, millaisia käyttäytymisodotuksia on arkenne eri tilanteissa? Kuinka olet selkiyttänyt niitä nuorille? Tietävätkö nuoret, milloin he käyttäytyvät odotusten mukaisesti?
- Haasteet ja niiden näkyminen luokassa, esim.
  - Levottomuus: suullinen ja motorinen
  - Ei filtteriä
  - Hiljaa oleminen vaikeaa
  - Tarkkaamattomuus
- Mitä opettaja voi tehdä?
  - **Fyysinen ympäristö (rauhottuminen):** istumapaikka, älylaitteet, työrauhan ylläpitäminen, tila lepäämiseen
  - **Sosiaalinen ympäristö (ryhmädynamiikka):** ryhmä tukee keskittymistä, vireystilan ylläpito tauottamalla, herättelevät kysymykset ja pohdinnat parin kanssa, hyvän huomaaminen, korjaava ja positiivinen palaute

Autismikirjo

- **”Autismikirjo”** = Aivojen kehityshäiriö, jonka oireissa ilmenee yksilöllisyyttä ja vaikeusasteiden vaihtelua
- Haasteet ja niiden näkyminen luokassa, esim.
  - Sosiaalinen vuorovaikutus
  - Eleiden ja ilmeiden käyttö ja tulkinta hankalaa
  - Kiinnostuksen kohteet tai leikki kaavamaisia ja rajoittuneita
  - Mielihyvän näyttäminen ja toisen mielihyvään liittyminen hankalaa
  - Aistisäätely: yli- tai alireagoivuus, aistimushakuisuus
- Mitä opettaja voi tehdä?
  - Karsi oireita voimistavia ympäristötekijöitä, esim. selkeä ja rauhallinen ympäristö, karsi omaa puhetta
  - Vireystilan ja kuormituksen säätely, esim. lepoaikat, rutiinit, tauotus, muutosten ennakointi (siirtymät, mahdollisuus harjoitella muutoksia)
  - Selkeät ja kohdennetut ohjeet, tehtävien pilkkominen
  - Strukturointi, esim. ajankäyttö oppitunnilla näkyväksi
  - Tarkastele yksittäisten tilojen lisäksi koko koulua fyysisenä ympäristönä: suuri merkitys kaikkien ihmisten toimintakykyyn, mutta korostuu, kun nepsy-vaikeuksia

Koulutukseen osallistuneiden kokeiluja

Opiskelija kertoi vaikeudestaan selvittää etäpäivän tehtävästään. Kävimme ennakoivan pohdiskelun tekniikkaa läpi. Opiskelijan olemus ikään kuin keventyi, kun hän tuntui oivaltavan ideaa.

Tapaan opiskelijaa ennen koeviikon alkamista. Käymme yhdessä läpi asiat, jotka pitää olla tehtyinä ennen koetta. Katsomme läpi koeviikon aikataulun. Teemme lukujärjestyksen, jossa on merkitty kullekin päivälle kokeet ja tehtävät: oppiaineiden palautettavien tehtävien tekemisen aika, kokeisiin lukemisen aika ja mitä silloin luetaan.

Tavoitteenani on katsoa tulevaisuuteen: jos tehtäviä on tekemättä, mietitään, miten niitä saisi seuraavaan tapaamiseen tehtyä, ja mitä me henkilökuntana voitaisiin tehdä, että siitä olisi apua opiskelijalle. Tässä tapauksessa ammatillinen ohjaaja oivalsi sen, että opiskelijalle tulee pilkkoa vielä pienemmiksi osiksi tehtävät ja välitavoitteet.

Koulutukseen osallistuneiden kokeiluja

Matematiikan tunneilla minulla on ollut tapana listata tunnin tehtävät taululle oppilaiden nähtäville. Se helpottaa kaikkien työskentelyä ja oppilaat tottuvat nopeasti katsomaan listasta tunnin ohjelmaa. Tuntuu, että oppilasryhmissä on nykyään paljon oppilaita, joille suullisesti annettujen ohjeiden seuraaminen on vaikeaa.

Eräässä ryhmässäni keskittymisvaikeuksista kärsivä oppilas ja hänen kanssaan olemme kokeilleet monenlaisia asioita helpottamaan työskentelyyn keskittymistä, useimmiten valitettavan huonolla menestyksellä. Tällä hetkellä toimivinta tuntuu kuitenkin olevan mallintaminen. Hän istuu nyt luokassa työparina toisen oppilaan kanssa ja saa tukea tämän oppilaan työskentelytaidoista.

Olen tietoisesti kerrannut tulevan oppitunnin sisällön ja rakenteen. Olen käyttänyt ohjaavaa puhetta tuntien aloituksessa ja tehtävien ohjeistuksessa. Olen pyrkinyt reagoimaan yksittäisten opiskelijoiden sen hetkiseen sosiaaliseen ja henkiseen tilanteeseen. Tämä on tapahtunut muun muassa kerrotun oppimateriaalin yksinkertaistuksella, tarkkaavuuden suuntaamisessa tarinallisten esimerkkien avulla.

Innostuitko?
Tulevat koulutuksemme löydät osoitteesta

koju.nmi.fi/koulutukset/

The bottom half of the slide features a solid blue background with several overlapping, semi-transparent blue triangles and polygons of various sizes and orientations, creating a modern, abstract geometric design.